

บทคัดย่องานวิจัยเรื่อง”การสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน”

งานวิจัยในเรื่องของการ”การสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน”ในครั้งนี้ได้ทำงานในพื้นที่ของหมู่บ้านทุ่งแพม หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ยวม อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยทางผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมและช่วยเหลือในเรื่องของการจัดกระบวนการในการทำงานและประสานงานอำนวยความสะดวกให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้านนี้ ซึ่งต่อมาทางกลุ่มได้พัฒนาเป็น”ชมรมผู้สูงอายุบ้านทุ่งแพม” โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำงานวิจัยดังนี้

- 1.เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุ
- 2.เพื่อสร้างความตระหนักของชุมชนต่อบทบาทและความสำคัญของผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน
- 3.เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาสิ่งที่ดั่งมาจากผู้สูงอายุสู่คนรุ่นต่อไป

จากการเข้าไปทำงานร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุในระยะแรกจะเห็นได้ว่าความร่วมมือและความกระตือรือร้นของกลุ่มจะไม่ค่อยมีมากนัก ซึ่งอาจเป็นความเคยชินกับกระบวนการพัฒนาที่ผ่านมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 – 8 ซึ่งส่วนมากจะมีแต่การให้โดยขาดกระบวนการการมีส่วนร่วมของกลุ่มและชุมชน แต่จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุในกลุ่มแต่ละท่านจะสั่งสมและมากไปด้วยประสบการณ์ ภูมิปัญญา ความรู้ดั้งเดิมแต่มิได้ถูกนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างกว้างขวางทั้งกับตนเองและสังคม จนเมื่อได้ทำงานไประยะหนึ่งโดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์ พร้อมกับการปลุกจิตสำนึกในการทำงานเพื่อส่วนรวม จะเห็นได้ทันทีว่าทางกลุ่มผู้สูงอายุจะมีความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้นเป็นลำดับอย่างรวดเร็วทั้งนี้เป็นเพราะการที่เกิดการทำงานของกลุ่มและเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนโดยอันที่จริงการยอมรับเหล่านี้เป็นศักยภาพดั้งเดิมของผู้สูงอายุอยู่แล้วเมื่อมีการเสริมกระบวนการทำงานที่ชัดเจนของกลุ่มเกิดขึ้น การยอมรับนับถือของชุมชนและการยกย่องให้เป็นที่ยอมรับและเป็นกลุ่มผู้นำในกิจกรรมบางเรื่องของชุมชน เช่น งานของชุมชนในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่คนรุ่นต่อไป รวมทั้งงานของกลุ่มตนเองคืองานในเรื่องของการพัฒนาการบริหารจัดการ การพัฒนาอาชีพเสริม ทำให้ทางกลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้ เกิดความภูมิใจที่ได้ทำงานและเป็นที่ยอมรับและเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุจากคนในชุมชนก็เป็นอีกทางหนึ่งซึ่งทำให้ผู้สูงอายุเกิดความสุข ความภูมิใจและเต็มใจที่จะทำงานเพื่อกลุ่มและส่วนรวมมากขึ้น ซึ่งกิจกรรมหลักๆมีดังนี้คือ

- 1.การพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่มและการออมทรัพย์ของกลุ่มผู้สูงอายุ
- 2.การพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่ม
- 3.กิจกรรมการมีส่วนร่วมกับชุมชน
- 5.การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการดำเนินงานของกลุ่มตามกิจกรรมดังกล่าวโดยเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการที่จะคิดแก้ไขปัญหาของตนเองในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดผลต่อกลุ่มผู้สูงอายุเองและชุมชนอย่างชัดเจนคือ เมื่อกลุ่มมีการบริหารจัดการภายในกลุ่มดีขึ้น มีผู้นำที่เข้มแข็งและมีการทำงานอย่างมีระบบ ทำให้สมาชิกกลุ่มเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นเพราะกลุ่มเริ่มมีความเข้มแข็งและมีความชัดเจนในการทำงาน เมื่อทางกลุ่มผู้สูงอายุเริ่มเข้าไปทำงานกับกลุ่มอื่นๆในชุมชน เช่นกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน โรงเรียน อย่างเป็นรูปแบบ (ซึ่งแต่เดิมจะมีการร่วมมือหรือการเป็นที่ปรึกษาในกิจกรรมต่างๆเป็นส่วนบุคคล) ทำให้กลุ่มต่างๆและชุมชนเกิดการยอมรับและให้เป็นผู้นำของชุมชนในฐานะที่ปรึกษาและผู้ร่วมงานของชุมชน ซึ่งเป็นการก่อให้เกิดการทำงานอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนได้ชัดเจนขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องวัฒนธรรมประเพณี การแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน และการดูแลสุขภาพแวดล้อมของชุมชนรวมถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เยาวชนในสถานศึกษาทำให้เกิดการสืบทอดมรดกทางปัญญาและการเชื่อมต่oprวัติศาสตร์กับปัจจุบันอีกด้วย

ในด้านของสมาชิกกลุ่มเองได้เล็งเห็นความสำคัญของการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อพัฒนาตนเองดังจะเห็นได้ว่าในระยะแรกกิจกรรมอาชีพเสริมจะมุ่งประเด็นไปที่การสร้างรายได้เป็นหลักแต่หลังจากได้ดำเนินการมาระยะหนึ่ง ได้มีการไปศึกษาดูงานจากที่อื่นๆทำให้แนวคิดเริ่มเปลี่ยนไปจากการมุ่งประเด็นรายได้อย่างเดียวกลับหันกลับมาดูในเรื่องของการดูแลสุขภาพของตนเองทั้งในเรื่องร่างกายและจิตใจ ดังจะเห็นได้จากกิจกรรมและการบริหารจัดการของกลุ่มย่อยในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น กลุ่มออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ กลุ่มทำน้ำหมักและปุ๋ยชีวภาพเพื่อใช้ในครัวเรือนสำหรับการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรไว้บริโภคเอง การทำงานรวมกลุ่มเริ่มที่จะเน้นเรื่องของการได้แลกเปลี่ยนพบปะพูดคุยมากกว่าจะมาตั้งหน้าตั้งตาทำงานเพื่อหารายได้เพียงอย่างเดียว

ซึ่งหากจะสรุปในภาพรวมคือ ทางกลุ่มผู้สูงอายุรู้สึกพอใจในกิจกรรมต่างๆที่ทางกลุ่มได้ดำเนินการมาโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสร้างความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจและความภาคภูมิใจที่ได้รับจากการทำงานและทำกิจกรรมต่างๆนั่นเอง ซึ่งจะเป็นแนวทางในการทำงานที่ถูกต้องและเกิดความยั่งยืนของกลุ่มต่อไป

จากการทำงานวิจัยนี้ทางผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในเรื่องของการทำงานกับกลุ่มผู้สูงอายุดังนี้คือ

1.หน่วยงานต่างๆที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการรวมกลุ่มและได้ทำงานอย่างต่อเนื่อง ควรมีเจ้าหน้าที่หรือพี่เลี้ยงคอยกระตุ้นและให้ความช่วยเหลือในเรื่องการประสานงาน กระตุ้นกระบวนการกลุ่มและกระบวนการความคิดอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง

2.ควรมีการกระตุ้นหรือมีการส่งเสริมกิจกรรมที่ชัดเจนเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือทำกิจกรรมต่างๆทางสังคมให้มากขึ้น โดยเฉพาะกิจกรรมในด้านวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ควรมีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของท้องถิ่นให้มากขึ้นโดยเน้นเรื่องของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมประเพณี โดยการเป็นวิทยากรในสถานศึกษาเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้สูงอายุไปสู่กลุ่มเยาวชน ซึ่งจะทำให้มีการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในอดีตมาให้สืบทอด อีกทั้งยังเป็นการลดช่องว่างระหว่างวัย และยังเป็นการช่วยสร้างความสุขและความภาคภูมิใจให้แก่ผู้สูงอายุอีกประการหนึ่งด้วย

4. ควรจัดให้มีเวทีประชุมหรือการพบปะกันของกลุ่มอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทัศนต่าง ๆ ระหว่างกัน และในการประชุมแต่ละครั้งควรมีการนำเสนอ ความรู้ในเรื่องวิทยาการสมัยใหม่ ข้อมูลข่าวสารปัจจุบัน ให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุได้รับทราบด้วย เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับทราบเหตุการณ์ที่เป็นปัจจุบันและมีการเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุสามารถเตรียมตัวและปรับตัวได้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป

5. ชุมชนควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชนโดยไม่เน้นกิจกรรมที่ต้องใช้กำลังงานมาก ๆ ส่วนมากควรเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา หรือการวางแผนโดยเฉพาะกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

6. ควรมีการส่งเสริมให้เยาวชนตระหนักในความสำคัญของผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างวัยมากยิ่งขึ้น ซึ่งนอกจากจะมีการให้การศึกษาในโรงเรียนโดยตรงแล้วควรมีกิจกรรมให้เยาวชนได้ออกไปเยี่ยมเยียนและศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ทั้งศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากผู้สูงอายุเพื่อนำมาเสนอเป็นผลงานการศึกษาค้นคว้า ก็จะทำให้เกิดการเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเยาวชนกับผู้สูงอายุมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้ผู้สูงอายุเกิดขวัญ กำลังใจและความภาคภูมิใจในตนเองอีกด้วย

อนึ่ง ในการทำการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในบริบทและสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านหนึ่งในอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งอาจมีบริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชนแตกต่างไปจากที่อื่น ๆ จึงไม่อาจสรุปได้ว่างานวิจัยนี้เป็นสูตรสำเร็จในการทำงานกับผู้สูงอายุในทุก ๆ ที่ แต่ผู้วิจัยก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุได้ทางหนึ่ง หากในงานวิจัยนี้มีข้อผิดพลาดและข้อบกพร่องประการใดทางผู้วิจัยขออภัยไว้ ณ ที่นี้

ภากร กังวานพงศ์

ผู้วิจัย

๙